1939 ий
15
ИЮНЬ
№ 50 (549)
Акше 5 ыр.

9-ше ИИ ЛЕКТЕШ

Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза!

Рвезе коммунист

ВЛКСМ Маробком ден Горком орган

БОЛЬШЕВИСТСКИЙ АГИТАЦИЙЫМ ШАРЫШАШ ВЕРЧ

Коммунистический партий да лично Сталин йолташ большевистский агитацийлан кугу значенийым придаватленыт да кызытат придаватлат. Моланже пале: большевистский агитаций кеч кунамат, партийын кеч могай этапыштыжат моткоч кугу рольым модын, кызытат тудо кугу рольым модеш.

Большевистский партий агитационный пашам ышташ шкенжын боевой помощникшылан Ленинско-Сталинский комсомоллан доверитлен. Комсомол большевистский партийын тиде доверийжым честь дене оправдатла. Сай комсомолец-шамыч кокла гыч республикыштына 1124 агитатор-шамыч XVIII партийный с'ездыште Сталин, Молотов, Жданов, Мануильский, Маленков йолташ-шамычын докладыштым да с'ездын решенийжым умылтареныт. Нуно большевистский партийын да советский правительствын директивыжым масса коклаш нангаеныт да массым тиде директивым шуктымашке мобилизоватлаш кугун полшеныт.

Моштен организоватлыме агитационный паша сай результатым пуа. Марбумкомбинатын варочный цехыштыже агитатор Сергеева йолташ пашазе-шамыч коклаште агитационный пашам сайын организоватлен. Тудо XVIII партс'ездын решенийжым, Сталин, Молотов, Жданов йолташ-шамычын докладыштым келгын умылтара. Агитационный пашам производственный планым темымаш дене кылден шога. Санденак варочный цех производственный планым кажне тылзын утыж дене темен толеш.

Агитационный пашам шындымаште тыгай сай пример-шамычым шуко ончыкташ лиеш.

Агитационный пашан значенийже кызыт эше утларак кугемшаш. Тиде паша ялыште посвак кугу значенийым преобретатла. ВКП(б) ЦК ден СССР Совнаркомын колхоз-шамычын общественный мландыштым разбазариваний деч аралыме мера-шамыч нерген да 1939 ийыште урожайым поген налашлан да ял озанлык продукт-шамыч заготовкылан ямдылалтме нерген постановленийыштым колхозник-шамыч коклаште кумдан умылтараш кӱлеш. Тиде умылтарымаш пашам кызыт, кеҥеж сезонышто пасуш, бригадыш, звенош кусарыман. Чыла массово-политический пашан целЬже тыгай лийман: урожайым успешно поген налаш, колхозын поянлыкшым да куатшым кугемдаш, продукт-шамыч заготовкым партий ден правительствын установитлыме срокышто шукташ.

ВКП(б) Центральный Комитетын майский плевумжо шемер депутат-шамычын верысе Советышкышт выборым эртарыме нерген вопросым обсудитлен.

Шушаш выборлан ямдылалтме жапыште агитационный пашам шындыме нерген „Правда" газета тыге сера: „Выборлан ямдылалтмаш калык коклаште массовый пашам шарымаш гыч тӱҥалеш. Тиде кажне партийный организацийым, кажный райкомым кызытак проверитлаш обязатла: бывший избирательный участкылаште тиде паша могай состояниыште, кушто мыняр агитатор-шамыч пашам ыштат, агитацийын успехше да ситыдымашыже могай улыт, кызытак пеҥгыдемдаш кӱлшашлык лушкыдо звено-шамыч ала улыт. Тыште тудын верген ойлалтеш, чтобы населений коклаште массовый политический пашам кызытак кумдан шараш".

Населений коклаште массовый пашам шарымаште комсомольский организаций шамыч партийный организацийлан кугу полышым пушаш улыт. Комсомольский руководитель-шамычын задачышт тыгай: агитатор-шамычлан нунын агитационный пашаштышт эреак полшен шогаш, систематический контрольым установитлаш.

Агитатор-шамыч ӱмбак пеш кугу ответственность пышталтеш. Вет нуно населений коклаште массово-политический пашан успехшым решитлышаш улыт. Сандене кажне агитатор, кажне пропагандист политически грамотный, культурный, большевистский агитацийын искусствыжым овладеватлыше лияшыже кӱлеш. Кажне агитаторлан масса дене простой йылме дене ӱшандарышашын, цельын шуаш тыршен ойлен моштыман. Тиде паша пеш кропотливый да упорный, тудым шке политический шинчымашым нойыде вӧлтымӧ дене гына успешно ыштен шукташ лиеш.

Ленинско - Сталинский комсомол большевистский агитацийым ӱмбакыже шарымаштат коммунистический партийлан кугу полышым пуа, тиде пашаш партийлан, государствылан шӱдӧ да тӱжем дене у кадр-шамычым воспитатла. Тыште нимогай сомнениат лийын ок керт!

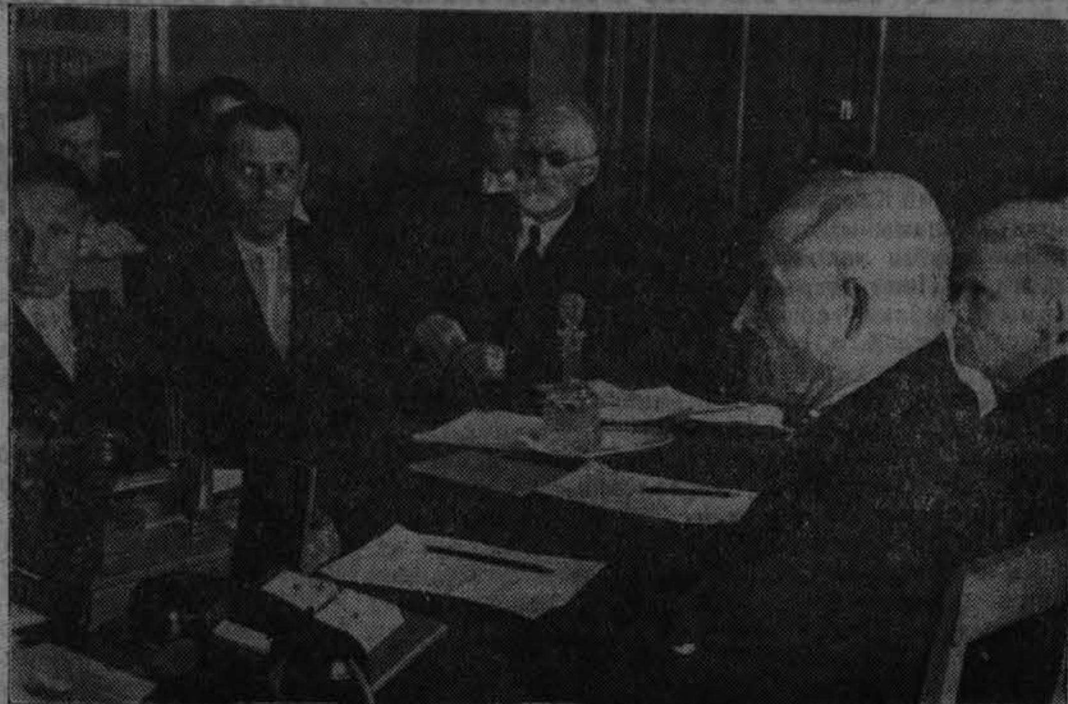

Тиде кечылаште Марийский АССР Наркомпросышто орденоносец-учитель-шамычын совещанийышт лийын. Снимкыште: орденоносец-учитель-шамычын совещанийышт.

ИЛЫШЕМ УЛАН ЛИЙЫН

Мый кызыт колхозышто улам, кандаш ий бригадирлан ыштенам. Пашам сай ыштымемлан Райзо почетный грамота дене премироватлен ыле. Кодшо ийын трудодень почеш киндым гына 16 центнерым налым. А чыла культур 35 центнер логалын. Тылеч посна трудодень почеш 300 теҥге утла оксам пуэныт.

Теле сезонышто Шоринский чодра участкыште рубщиклан ыштенам. Игнатов Николай ден пырля 1000 кубометр чодрам ямдылаш обязательствым налынна ыле. Ме 1500 кубометр чодрам руышна. Кечыште 110,67 кубометрым румылан мемнам республиканский почета оҥаш пуртеныт.

Новиков Алексей.

„Патыр" колхоз, Морко район.

ПОСТАНОВЛЕНИИЫМ ШОКШЫН САЛАМЛАТ

ВКП(б) ЦК ден СССР Совнаркомын „Колхоз-шамычын общественный мландыштым разбазариваний деч аралыме мера-шамыч нерген" постановленийыштым чыла колхоз, колхозник да колхозница-шамыч, честный труженик-шамыч шокшын саламлат. Сернурский район, „У Кой-Сола" колхозын колхозникше П. Д. Старцев йолташ колхозный собранийыште тыге мане:—„Тиде постановлений колхозышто большевистский порядок ден пеҥгыде дисциплинын символжо лиеш. Мемнан колхозышто лодырь-шамыч имне денат, приусадебный участок денат, льгота денат честный колхозник-шамыч ден тӧрак пользоватленыт. Ынде нуно нине услуго-шамыч деч законно лишатлалтыт.

Чынак, теве Анисимов Петрын ешыже колхозышто йӧршешат пашам ок ыште, льгот дене моло ден тӧрак пайдалана. Тыгак комсомолец-шамычат колхозник лӱмым арам гына нумалыт. Теве комсомолец Н. Н. Анисимов апрель тылзе гыч таче кече марте ик трудоденьымат ыштен огыл. Бригадирын кажне гана ӱжаш миймыжлан „черле улам" манын вашмутым пуа.

—Тыгай лодырь-шамычлан, колхозник лӱмым шӱктышӧ-шамычлан ВКП(б) ЦК ден СССР Совнаркомын тиде постановленийышт кугу ударым ыштат—манат честный колхозник-шамыч.

И. П. Иванов.

СОВЕТСКИЙ СОЮЗЫШТО

Московский Военный Авиационно-Технический Училищым наградитлыме нерген

Московский Военный Авиационно - Технический Училищын колымшо идалыкшым палемдышашлан, РККА ВВС техник специалист-шамычым боевой да политический подготовка шотышто ямдылалтмаште выдающийся успехым ыштымылан СССР Верховный Совет Президиумын Указше дене Московский Военный Авиационно - Технический Училищым „Красное Знамя" орден дене наградитлыме.

(ТАСС).

Советский Союзын Геройжо В. К. Коккинаки йолташ ден М. Х. Гордиенко йолташым наградитлыме нерген

СССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ ПРЕЗИДИУМЫН

УКАЗШЕ

Москва—Исландия—Северный Америка героический беспосадочный перелетым ыштымылан да тидын годым выдержка ден отвагым ончыктымылан Ленин орден да „За отвагу" медаль дене наградитлаш:

1. Советский Союзын Геройжо Коккинаки Владимир Константиновичым—„Москва" самолет экипажын командиржым.

2. Гордиенко Михаил Харитоновичым—„Москва" самолетын штурманжым.

3. В. К. Коккинаки ден М. Х. Гордиенко йолташ-шамычлан 20 тӱжем теҥге гыч единовременный окса наградым пуаш.

СССР Верховный Совет Президиумын Председательже—М. И. КАЛИНИН.

СССР Верховный Совет Президиумын Секретарьже—А. ГОРКИН.

Москва, Кремль. 1939 ий 11 июнь.

Командир-шамычым наградитлымаш

РККА командный составым усовершенствоватлыме Высший Стрелково - Тактический курслан колымшо идалык темммашеш, Пашазе-Кресаньык Йошкар Армийын командный кадрже-шамычым выращиватлыме да воспитатлыме пашам шуко ий годым, честно ыштымылан СССР Верховный Совет Президиумын 11 июньысо Указше дене 13 еҥым наградитлыме.

Трудового Красного Знамени орден дене 3 еҥым, „Красная Звезда" орден дене—5 еҥым, „За боевые заслуги" медаль дене—5 еҥым наградитлыме.

(ТАСС).

СССР Верховный Советын кумышо сессийже мом решитлен

СОЮЗНЫЙ РЕСПУБЛИКЛАШТЕ АВТОМОБИЛЬНЫЙ ТРАНСПОРТЫН РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАРКОМАТШЕ-ШАМЫЧЫМ ОБРАЗОВАТЛЫМАШ

СССР Верховный Советын Кумышо сессийже союзный республиклаште автомобильный транспортын республиканский Калык Комиссариатше-шамычым образоватлыме нерген законым утвердитлен. Нине наркомат-шамыч ӱмбаке союзный республиклаште грузовой ден пассажирский автомобильный транспортым правильно кучылтмашым, ремонт организоватлымашым да автомобильный паркым обслуживатлымашым (авторемонтный завод-шамыч, обслуживатлыме станций-шамыч, бензоколонка-шамыч) да тугак автомобильный озанлыклан кадр-шамыч ямдылымашым руководитлаш да организоватлаш возложитлыме.

Автомобильный транспорт наркомат-шамычым организоватлымаш кугу значениян, кудым мемнан партий ден правительство придаватлат.

Революций деч ончыч мемнан элыште автомобильный промышленность уке ыле. 1913 ийыште царский Российыште чылажат 8.800 автомобиль велэ шотлалтын, но тудыжат иностранный марка-шамычан ыльыч.

Первый пятилеткын итогшым подводитлымеке Сталин йолташ ойлен,—„автомобильный промышленность мемнан уке ыле. Кызыт мемнан тудо уло“.

Первый пятилеткыште советский автомобильный промышленность 57 тӱжем автомобильым пуэн. Кокымшо пятилеткыште автомобиль лукмаш почти лу пачаш шукемын. Кызыт мемнан автомобильный завод-шамыч кажне кечын 700 утла автомашиным ыштен луктыт. Кумышо пятилеткан мучашеш мемнан элыште ик миллион шым шӱдӧ тӱжем автомобиль лиеш.

Мемнан промышленностьышко, ял озанлыкыш, Йошкар Армийышке автомобиль уже чоткыдын внедритлалтын. Кумышо пятилеткыште тудо эше кугу значенийым иметлышаш. „Ола - шамычлан, кӱртньӧ корно станций - шамычлан да вӱд корно-шамычлан магистральлаште, трактылаште да грузонапряженный подъ'ездлаште автомобильный транспорт движенийым регулярно организоватлаш“—партийын XVIII с'ездше пеңгыде заданийым пуэн.

Автомобильный транспортын писын кушмашыже тиде кугу паша дене организованный государственный руководствым настоятельно требоватла.

СССР Верховный Советын кумышо сессийыштыже союзный республиклаште автомобильный транспорт республиканский Калык Комиссариат-шамычым образоватлыме нерген шкенжын докладыштыже СССР Совнарком председательын заместительже Булганин йолташ шуко интересный факт-шамычым конден, кудо автомобильный транспортым тичмашын да организованный огыл использоватлымашым раш ончыкта.

Мемнан грузовой автомашина-шамыч, шукыж годым, груз дене лачак ик направленийышке гына кошт. Ӱмасе комышо кварталыште машинан груз дене коштмашын отношений (але пайдале паша) общий пробеглан РСФСР мучко 54.5 процентым, Украинский ССР мучко—51,5 процентым, Белоруссий ССР мучко—52,5 процентым составитлен. Грузовой автомашина-шамыч почти пелыжым яра коштыт.

Тидын дене машина-шамычым тӱрыс огыл грузитлымашым ешараш кӱлеш: РСФСР мучко суточный нарядыште машина-шамычын кыдалаш шот дене пребыванийышт 11,2 часым составитла, нинын гыч машина движенийыште кокла шот дене 6,8 час лийын. Автомашина-шамычым утларак правильно да организованно кучылтмо годым автомобильный транспорт дене шупшыктымашым кок гана деч шагал огыл шукемдаш лиеш.

Автотранспортын пайдале пашажым тыгак прицеп, тяга-шамычым кумдан использоватлыме дене шукемдаш лиеш. Древесный чурка-шамыч дене брикетированный олым да древесный шӱ дене паша ыштымаште газогенераторный машина-шамычым кучылтмаш кугу пайдам пуа.

„Союзный республикласе автомобильный транспорт Калык Комиссариат-шамыч,—шке докладыштыже Булганин йолташ сессийыште ойлен, — грузовой ден пассажирский автомобильный транспорт вуйлатымашым да правильно кучылтмашым государственныйла организоватлышаш улыт. Союзный республикласе автомобильный транспорт Калык комиссариат-шамыч мланна сталинский пятилетка-шамычын пуымо тиде поянлыкым эксплоатироватлымаш пашам правильно да организованно вангайшаш улыт. Нуно бесхозяйственностьым, яра шогымашым, яра пробегым пытарышаш, материал-шамычым утыж дене кучылтмаш ваштареш, бензиным утыж дене йӱлалтымаш ваштареш кучедалмашым организоватлышаш да автомобильный транспортын эксплоатационный пашаштыже окса средствам экономно кучылтшаш верч кучедалшаш улыт“.

Автомобильный транспортым сайын использоватлашлан машина-шамыч ремонтироватлымашым упорядочитлаш, запасной часть-шамыч производствым наладитлаш, гараж - шамыч количествым, гараждыме стоянка-шамычым шукемдаш, автомашина обслуживатлыме станций сетьым да бензиновый колонка-шамычым кугемдаш.

Автомобиль-шамычын основной ремонтышт профилактический, текущий да средний лийман. Тидлан посна кугу огыл авторемонтный предприятийым да автомобаль-шамычым обслуживатлаш станцийым ыштыман. Авторезина-шамычым ремонтироватлашлан кугу огыл местный вулканизационный мастерской ыштымашым шараш кӱлеш. Тиде резина-шамычым шке жапыштыже кондыдымаш дене автомашинан простой лиймашым шагалемда.

Автотранспортым обслуживатлаш предприятий-шамычын кумда сетьым организоватлымаш — автомобильный транспорт у наркомат-шамычын гына огыл, но верысе исполком, совет-шамычынат обязанностьышт.

Автомобильный паркын писын кушмашыже кумышо пятилеткыште 2 миллион шофер - шамычым ешарен йодеш. Але мартен водитель-шамыч кадр, техник, автомобильный паша дене инженер-шамычым ямдылымаште разнобой ден кустарщина существоватлен. Шофер-шамыч школ ден курс-шамыч многочисленный организаций - шамыч еда шалатылме ыльыч. Автомобильный транспорт наркомат-шамыч кадр ямдылмашым шке кидышкышт налын, автомобильный пашан технический кӱкшӧ культуран носитель-шамычым воспитатлыман.

Автомобильный транспорт наркомат-шамыч дорожный строительствым кумдаңдымаште да корным саемдымаште дорожный управлений-шамычын пашаштышт тӱрлӧ семын содействоватлышаш улыт.

Автомобильный транспорт кугу оборонный значенийым иметла. Мемнан эл ӱмбак нападатлыме случайыште автомобиль, моло вид транспорт дене пырляк серьезный боевой задача-шамычым шукташ тӱналеш. Садлан автотранспорт эре мобилизационный ямдылыкыште л и й м а н. Элын автомобильный паркше любой жапыште расстояниймым преодолеватлыше лийман да эн кӱчык срокышто назначений дене еӊ ден груз-шамычым перевозитлаш ямде лийман.

ВКП(б) XVIII-ше С'ЕЗДЫН МАТЕРИАЛЖЫМ ТУНЕМШЕ-ШАМЫЧЛАН СЛОВАРЬ

ДРЕДНОУТ—(английский мут—dread—лӱдмаш, шучко, шыде nouqht—нимо, ноль; dreadnouqht—значит, лӱддымӧ)—английский броненосец, тудым 1906 ийыште ыштыме. Ындыже тиде мут дене вообще шолдра бронированный корабль (линкор)-шамычым обозначатлат.

КАГУЛЯР-ШАМЫЧ—(кагуль—французла значит капюшон, упш)—францийыште тайный фашистский организаций. Тайным соблюдатлашлан кагуляр-шамыч шкенышт собранийлаште капюшонан халатым чият; тиде капюшон вуйым да уло чурийым петырыше упш,—шинчалан гына вишт кодеш. Францийыште фашистский переворотым ямдылыше кагуляр-шамычын заговорышт 1937 ийыште раскрыватлыме ыле.

Французский шолдра капиталист-шамычын, германский ден итальянский фашист-шамычын оксашт дене кагуляр-шамыч оружийым наледеныт да Франция мучко пеш шуко подземный оружейный склад-шамычым организоватленыт. Нуно тыгак подземный тюрьма-шамычым строитленыт; переворот удачно лийме случай годым, тушко народный фронтыш пурышо партий - шамычын виднейший представительыштым, эн ончычак коммунист-шамычым шындылаш шоненыт. Кагуляр-шамычын заговорышт французский калыкын моткоч кугу возмущенийжым вызватлен. Общественный мненийын темдымыжлан лийын кагуляр-шамычын главарьыштым правительство тюрьмашке шынден. Но шолдра французский капиталист-шамычын поддержкыштлан кӧра кагуляр-шамычым титаклымашым чарныме да кызыт нуно чылан гаяк тюрьма гыч лектыныт. Ты годымак, ӱмаште 30 ноябрьыште всеобщий забастовкышто участвоватлыше пашазе-шамыч ҫыч шукыжо але мартеат тюрьмаште шинчат.

КАПИТУЛЯЦИЯ — (средневековый латинский мут—capitulatio—к у ч е д а л мым чарнен, тушманлан позицийым сдатлымаш)—позицийым победительлан, тушманлан сдатлымаш, предательс т в о. Капитулянт-шамыч тиде капитуляций политикым — фашистский агрессор-шамычлан позиций сдатлымаш политикым проводитлыше политический деятель-шамыч але группа-шамыч. Например, Англия ден Францийын реакционный министрышт капитуляций политикым колтен шоген, фашист-шамычлан Чехословакийым, Испанийым предатленыт. „Капитулянт-шамыч буржуазий дене гына соглашатлыше-шамыч огыл, тиде буржуазийын эн реакционный ужашыже дене соглашатлыше - ш а м ы ч улыт. Капитулянт-шамыч—тиде пашазе движенийыште „пацифизм“ маске дене массым ондалашлан выступатлыше фашистский агентура“ (Мануильский йолташын ВКП(б) XVIII с'ездеш ыштыме докладше гыч).

КОНФЛИКТ—(латинский мут—conflcitus — ӱчашымаш, вурседалмаш, каргашымаш)—кызыт значенийже тыгай: ӱчашымаш, столкновений, разногласий.

НЕЙТРАЛИТЕТ—(латинский;—neuter—кокла,, коклаце neutralis—тидат тудат огыл) — кызыт значенийже тыгай: весе-шамычын ӱчашыме коклаш пурыдымаш; вес государство-шамыч коклаште каен шогышо войнаш пурыдымаш — невмешательство. Кызыт кокымшо империалистический войнан каен шогымыжо жапыште неагрессивный государство-шамыч гыч шукыжо, эн ойчычак Англия да франция невмешательство позицийым, „нейтралитет“ позицийым заниматлат. Но нейтралитет политика агрессор-шамыч ваштареш, мир верч шогымым нигунамат шуктен кертын огыл. Чынжым гын, невмешательство политика, нейтралитет позиций фашист-шамычлан агрессивный планыштым шараш, войнам умбакыжат колтен шогаш позволятла. „Невмешательство политикыште тыгай тыршымаш желатлымаш коеш: агрессор-шамычлан шке шем пашаштым ышташ мешаяш огыл“ ...(Сталин).

ОККУПАЦИЯ — (латинский мут—occupatio, pacifficus—иктаж могай мландым шупшын налаш, верым заниматлаш)—иктаж могай государствын войскажын вес государствын территорийжым заниматлымаш. Мутлан, Германия Клайпедский (Мемельский) областьым оккупироватлен да шкеж дек присоединитлен.

ПАЦИФИЗМ—(латинский мут — pacificare — миритлаш, мирым восстановитлаш, заключатлаш; pakifkus—мирым йӧратыше, мирный)—кеч могай войнам, кеч гражданский, национально - освободительный война лиеш гынат, садак отрицатлымаш. Тыгай отрицатлымаш йоҥылыш шонымаш гыч лектеш, пуйто капитализм условийлаште войнам пытараш лиеш. Пацифист-шамыч кеч могай война ваштареш, гражданский ден национально-освободительный война ваштарешат выступатлен, тидын дене нуно буржуазийлан господствыжым аралаш гына полшат; тиде велэ огыл, адак империалистический хищник-шамычын кидыштым рудат. „Пацифизм“ лозунг йымалне фашистский агент-шамыч, капитулянт-шамыч действоватлат.

ЛИТЕРАТУРНЫЙ СТРАНИЦА

ИЛЫШЫШТЕ ЛИЙШЕ СЛУЧАЙ

1.

Кас кече ший йолжым шуялын
Онча младевалым шырген.
Газетым кидеш ӱдыр налын
Пеш эркын горсадыш пурен.

А калык йыр-ваш моткоч шолын
Лач ярмарка семын рӱжген,
Ануш йӧраталме сай таҥжым
Тыжакын ужаш шоналтен.

Йыр-ваш кайык муро торашке
Сад мучко йоҥгалтын кая.
Мӱндырчын оркестрын семже
Арам Ануш деке мия.

Ануш нимомат колын огыл
Лач шӱмжӧ гына чот кыра.
Эчук толын огыл ты годым
Нигӧ огеш пале молан?!

2.

Йоҥга пеш умбалне пропеллер
Летчик штурвалым куча.
Правительствын пумо заданийым
Тудо геройски шукта.

Заданийын маршрутшо пытен,
Эчук куанен шыргыжеш,
Правительствын пумым шуктен,
Летчик мӧҥгеш пӧртылеш.

3.

Газетым Ануш пеш лудеш,
Чӱчкыдын шӱмжӧ кыра.
Таҥжын портретшым ужеш,
Да ӱдыр моткоч куана.

Горсадык аллейже шуйналт ын
Горсадыште калык шолеш.
Мӱндырнӧ оркестр шокталын,
Мур семже йоҥгалтын толеш.

Эчук ден Ануш таче садыш
Толыт уэш адакат,
Шке муржым мӱндырк шергылтарыш
Шӱшпык пеш сылнын тачат.

С. А. Вишневский.

1939 ий, июнь.

ШОЧМО ЯЛЕМ

Адак ончылнем шочмо-кушмо ялем,
Океанла шарлалтше живописный ерем,
Кумдан пеледалтше уржа пасуэм,
Угычын ыштыме школьный пӧртем,—
Чыла мый палем—тиде шочмо верем!
Сӧрал лыдыргалын, ужаргалын куэже,
Толмем пуйто ужын парчажым сава,
А конюх вӱта гыч чалемше кочайже:
„Салам уныкам!—мавын кидшым шуя,—
Костюмым премийлан налнам“—манылда.
А мый куаналын кочайым ончалын,
Ончем йыр-вашталтше колхозный ялем,
Ончем у пӧртым, ачай ден изайым,
Пеледше сад дене футбольный площадкым,
Курышталше шӱжарым ончен куанем.
Кочай воштылалын, тыматлын ончале,
Ончале шоҥгемше, куан тӱсыж ден,
Нужылгын ниялтыш вараже вуемжым,
Великий ача Сталин вак ончен
Каласыш колхозым, вождьнам чот моктен:
—Миклай, чалеммешкем мый иленам,
Иленам, шуко ойгым ужынам,
Советский власть рвеземдыш мемнам,—
Каласем вет таум Сталин вождьлан,
Пиалым шемер калыклан пумыжлан!

Васлий Миклай.

АВА ДЕН ЭРГЕ

(БАЛЛАДА)

Пелйӱд годым капка дене
Патыр тумо шып шоген.
Шортын-шортын капка дене
Ава эргыжым чарен:
— Мо ок сите тылат, эргым,
Шочмо суртым кудалтет?
Мыланем моткочак шерге
Тумо гае кап-кылет.
Йӱд омем мыняре кодын,
Тыйын верчын чон йӱлен...
Кызыт мые шкетын кодын
Чукаем, кузе илем?..
— Пеш йӧратыме авам, тый
Ончо йыр-ваш мом ужат:
Тар шикш дене эл аваltын,
Йӧсӧ лийын шӱлашат.
Чын пиаллык илыш верчын
Мые бойышто лиям,
Эр марте, авай, чеверын!
А эрдене вашлиям.
Пелйӱд годым капка дене
Патыр тумо шып шоген...
Ава шортын капка дене
Эргым сарыш ужатен.

* * *

Мланде валне модын-вош тыл
Ӱжараже йыр шарла.
Элна верчын бойыш коштын
Ыш тол эрге курымлан.
Революций пагыт годым
Ӱжара дене эрден,
Карген тоштым, эртен кодшым,
Ава эргыжым шарнен.

Чалай Васлий.

ШАРНЫМАШ ЭРЕ КОДЕШ

Куэрлаште, вӱд воктен,
Кайык муро йӱк шоктен.
Куэрлаште, вӱд воктен,
Качым ӱдыр ужатен.

Пален огыл ӱдыржат,
Шинчен огыл качыжат:
Ала тиде шупшалмаш
Курымашлыклан улмаш...

* * *

Пеш умбалне, пеш тораште,
Кande теҥыз лӱшкымаште,
Самый тушто, кушто Керчь,
Колыш каче илыш верч...

Шарналтен торасе ялым,
Ӱдыр лӱмым пелештен..
Теҥыз вӱд озала налын
Йӱштӧ капшым нангаен.

* * *

Ятыр жап тыге эртен,
Нимогай увер уке.
Ӱдырат чытен кертде
Шортын-шортын ойгырен.

Куэрлаште, вӱд воктен,
Кайык мур тугак шоктен.
Куэрлаште шып кастен
Ӱдыр качым шарналтен.

Кум ий вучыш. Нигӧлан
Тудо ыш кае марлан.
Лачак ныл ий эртымеке
Рвезе еҥлан марлан лекте.

Илат коктын йӧратен,
Ӱй ден мӱй гае келшен.
Первой эргыштым лӱмденыт
Ватын йомшын таҥ лӱм дене.

Илыш—чапле! Кажне кечын
Еш нӧлталтын пеледеш.
Все же первой йолташ дечын
Шарнымаш эре кодеш.

Казаков Миклай.

Первый марийский композитор И. С. ПАЛАНТАИ

10 июньышто Маргостеатрыште первый марийский композитор Палантай лӱмеш маргосфилармонийвий дене вечер эртаралте. Вечер тӱҥалме деч ончыч Сергей Николаевич Николаев йолташ Палантайын илышыже ден творчествыже нерген докладым ыштыш.

Иван Степанович Ключников—Палантай марий калыкын йӧратыме композиторжо. Тудын мастарын возен кодымо мурыжым чыла вереат йӧратен мурат. Палантай шуко калык муро-шамычым обрабатыватлен, куштылго, шӱмеш вочшо сем-шамычым возен коден.

Палантай 1886 ийыште Какшамареш, кресаньык ешыште шочын. Тудо латиндеш ияшыж марте кажне шошым сплавыште бурлаклан коштын. 1905 ийыште Палантай Казанский музыкальный школыш тунемаш пура. Студент-шамыч коклаште моло-шамыч дене пырля революционный пашаш ушна. Ятыр годым тудо митингыште участвоватлен. 1906 ийыште бурлак-шамыч коклаште революционный листовкым шаркалмыжлан Палантайым пел ийлан тюрьмашке петырат. Тюрьма гыч тудым кок ийлан ссылкышке колтат. Ссылкыште тудо революционный пашам эше виян ышташ закалкым налеш.

Февральский ден Октябрьский революций годым Палантай пашам заводышто ыштен. Тыште тудо пашазе-шамычлан умылтарымаш пашам ыштен, нуным революцийыш ӱжын. Тудын тыршымыж дене заводысо пашазе-шамычлан библиотекым организоватленыт ыле.

Октябрьский революций ден гражданский сар жапыште Палантай шке творчествыжым тӱҥалеш. 1919 ийыште тудо Йошкар-Олашке толмекше педагогический курсышто мурымаш дене туныкташ тӱҥалеш. Тыште студент-шамычым поген хоровой кружокым организоватла. Тиде жапыштак тӱрлӧ верласе калык муро-шамычым тунемеш, нуным возгален налеш да муро-шамычлан келшыше музыкым воза. 1923 ийыште Москваш тудын первый „Сборник марийских песен“ лӱман книгаже лектеш, тиде книгаште хорлан возымо 13 муро печетлалтын.

Кокымшо „Тӱшкан мурралтена“ сборникышкыже 15 мурым пуртымо. Тиддеч посна Палантай йоча-шамычлан „Пионер муро“ книгам возен. Чылаже тудо 50 утла мурым возен, нунын кокла гыч 23 оригинальный мурым возен. Палантай марий оперым возаш тӱҥалын ыле, но тудо шке тӱҥалме пашажым шуктен ыш керт, тазалыкше начарлан кӧра 1926 ийыште Москваш колен.

5—6 ий жапыште Палантай пеш кугу пашам ыштен. Тудо шкенжын талантшым мештен кучылтмыж дене марий музыклан негызым пыштен коден. Тудын „Вӱдшӧ йога“ мурыжо марий музыкышто эн чапле мурылан шотлалтеш.

Тугак тудын „Ик вереш пӱкш погаш каяшыжат огыл гын“, „Иктыт, коктыт куэрет“, тылеч моло муро-шамычат куштылго сем дене возалтыныт.

Вечерыште Маргосфилармонийын хоровой капеллыже Палантайын ученикше Искандаров йолташын вуйлатыме почеш Палантайын возымо муро-шамычым мурыш. Зритель-шамыч „Вӱдшӧ йога“, „Иктыт, коктыт куэрет“, „Шинзат соты“ да моло муро-шамычым кок пачаш мурыктеныт.

Нечаева йолташ кырык марий мурым „Шке ача деч анцен шоген кодмеш“ мурен пуыш.

Зритель-шамычлан Марийский композитор лӱмеш ыштыме вечер чот келшыш. Палантайын тӱҥал кодымо пашажым мемнан самырык композитор-шамычлан умбакыже уло кумыл дене ыштен шогыман.

В. Рожкин.

ЛАГЕРЬЫШТЕ

Ший пуч йӱк ден эр кынелык
Ме площадкышке лекна,
Адак угыч толшо эрым
Кумыл нӧлтын вашлийна.

Рвезе оҥ гыч йоҥгалт лектын
Садым муро авалеш.
Урем дене оза семын
Рвезе тукым ошкылеш.

Ялт чевер олма гай шӱргышт,
Галстук оҥыштышт йолга;
Оҥгыр гае ындар йӱкышт
Сеҥымаш ден чот йоҥга.

Чапле умыр шып кастене
Костернаже волгалтеш,
Ший пуч, мурмо йӱкна дене
Умыр кас йыр сургалтеш.

Азманов Т.

Нормым сдатлат

Старо-Тор'яльский средний школышто тунемше-шамыч ПВХО ден ГСО значоклан нормым сдатлат. Кызыт ПВХО значоклан 15 еҥ да ГСО значоклан 10 еҥ нормым сдатленыт, значокымат налыныт.

Е. Веселов.

99

Садыште сай. Снимкыште: Педучилищын студентказе Львова Лариса художественный литературым лудеш.

ФУТБОЛЬНЫЙ ВСТРЕЧА-ШАМЫЧ

12 июньышто Зеленый дол—„Судостроитель" ден Йошкар - Ола — „Динамо" команда-шамычын встречышт лие. „Динамо" командан нападенийже начарын модын. Оленев пуртышашлык кок мячым ӧрдыжкӧ колтыш. Адакшым командын составше эре вашталте. Тыге „Судостроитель" команда „Динамо" командым 2:1 счет дене сеныш.

М. Толстухин.

* * *

31 майыште Морко педучилище ден средний школын футбольный встречышт лие, кок командыжат упорный модыныт. Модыш 1:1 счет дене пытен.

А. Кочкарев.

ОРДЕНОНОСЕЦ-УЧИТЕЛЬ-ШАМЫЧЫМ ПРИНИМАТЛЫМАШ

11 июньышто Марийский АССР Просвещений Нарком Музуров йолташ ССР Союз орден да медаль-шамыч дене наградитлалтше мемнан республикын эн сай учительже-шамычым приниматлыш. Тудо шкевжын кӱчык выступленийыштыже орденоносец-учитель-шамычын чапле пашаштым адак ик гана отмечатлыш да вуным орден-шамыч дене наградитлыме дене поздравитлыш.

Наградитлалтше учитель-шамыч кокла гыч Сернурский район, Мустаевский НСШ-ын учительже, „Знак почета" орден дене наградитлалтше Мамаев йолташ выступатлыш. Тудо шкевжын пашаже нерген, школыштo кузерак кӱкшӧ успеваемостьым шумыжо нерген да массовый пашам шуктымыже нерген раш каласыш.

Мамаев йолташын тувыктен лукмо учевикше-шамыч государственный аппаратлаште пашам ыштат да высший учебный заведенийлаште тунемыт, южышт агровом улыт, адак фельдшерско - акушерский школым, ПЛТИ-м, Марпединститутым тунем пытарат да, мынярышт учитель лийныт.

Звениговский РОНО-н инспекторжо Егошин йолташын ученикше - шамыч кокла гыч иктыже Казанский пединститутыштo доцентлан ышта, адак врач, агровом, летчик - шамыч улыт, начальный, неполный средний да средний школлаште пашам ыштат. Тудо шкежат школыштo пашам сайын ыштымыжлан РОНО-н инспекторжылан выдвигатлалтын.

В. А. Яковлев.

Йошкар-Оласе шемер-шамыч каныш кечым Изи-Какшан энгер воктенсе живописный вереш культурно эртарат.

Кенгежым кол кучаш путырак онай.

Снимкыште: Токарев Вадим Какшаныште колым энгера.

Массовый гуляний

12-шо июньышто каныш кечын Йошкар-Оласе шемер-шамычлан культурно канашышт Изи Какшан энгер воктене улшо тошто о с о а в и а х и м лагереш ВЛКСМ горком массовый гуляныйым организоватлен. Тыште местность путырак сылне—кок могырым вӱд, арама, покшелныже олык. Чыла верeат тамле мӱй пушан пеледыш ӱпшалтеш, к у к у мура, шӱшпык лым лийде шӱшка.

Шемер-шамычым обслуживатлаш тыште ларек, буфет шамыч пашам ыштеныт. У танцевальный площадкым ыштыме. Тыште баян, оркестр дене танцоватлымаш лийын. Тылеч посна волейбол, биллиард дене модыныт.

Тыгай живописный верыште гуляний лиймылан кажнат довольный ыле.

М. Большаков.

Детский водный стадионым почмаш

Какшан энгерын пурла могырысо шаршудан сӧрал верыште детский технический станцийын водный станцийже веранг шинчын. Тыште йоча-шамычлан каваш, йӱштылаш, пуш дене кошташ, могырым калитлаш путырак йӧнан вер.

12 июньышто тиде станцийым почмаш лие.

Кас. Жап 9-ышке лишемеш. Детский технический станцийын директоржо Иванов йолташ костерым ылыжтыш. Костер волгыдын йӱла. Костер йыр пионер-шамыч шинчат. Таче тыште СССР Верховный Советын депутатше Кельбедина йолташ беседым ышта.

Кельбедина йолташ костер дек лишеммыжым пионер-шамыч куанен, совым кырен вашлийыч. Тудо пионер-шамычым тунемме ийым пытарыме дене поздравитлыш. Варажым СССР Верховный Советын Кумышо Сессийже нерген да Сталин йолташ нерген кутырыш. Беседа пеш сай эртыш.

И. Рожкин.

Лагерыш канаш каят

Пет'ял неполный средний школыштo тунемше-шамыч Иванов Григорий, Крючков, Мартяков, Ильин, Журавлев тунемме ий мучко „сай" да „отлично" отметка дене тунем тольыч, нуно испытанийланат сайын ямдылалтыныт да испытанийым отлично сдатленыт.

Нине ученик-шамыч тений пионерский лагерыш канаш каят.

Тарасов Виктор.

Всесоюзный ял озанлык выставкыш кандидат

„У Корно" колхозын кушмашыже

Марий-Аппак ял шемер-шамычын революций деч ончычсо илышыштым шарналташат шучко. Тунемдымылык, культура укелык, эн тӱнгжӧ—нужналык, шужен илымаш шемер-шамычым пызыреныт.

Ялысе шкет-шкет илыше шемер масса кулак Нехорошковын мландешыже шке пӱжвӱдшым арам йоктарен, адак урядник-шамычын лупшымыштымат чыташ верештын; вуныжо шемер-шамычым налог тӱлдымылан индыреныт.

Тидлан мучаш лие: Октябрьский социалистический революций мемнан элыште чыла тиде шучко, лакшым курымешлан пытарыш. Тунам иже чыла шемер-шамыч ден пырля Марий-Аппак ялысе шемер-кресавые - шамычат ласкан шӱлалтышт.

Марий-Аппак ялын тӱсыжӧ чылт вашталте. Тиде ялысе шемер-шамыч 1932 ийыште 7 озанлык ден „У Корно" колхозым организоватлышт, тудо эре пенгыдеме, кушко. Кызыт колхозышто 37 озанлык уло. „У Корно" колхозын пенгыдеммашыже шинчалан раш коеш: 1 молотилка, 2 жвейка, 1 сеялка, 17 плуг, 4 веялка—чыла тиде колхозын поянлыкше.

Агроправилым илышыш пуртен толмо дене шурно лектышым нӧлталмаште колхоз кугу сенгымашым шуын. Ӱмаште колхоз гектар гыч кокла шот дене 12,3 центнер пырчан шурным налын. „У Корно" колхозым ий еда кӱкшӧ лектышым шурным налмыжлан Главный выставочный комитет Всесоюзный ял озанлык выставкыш кандидатлан утвердитлен.

Колхоз большевистский лийын, колхозник-шамыч культурно да зажиточно илат. Колхозник Гусев Игнатий Степановичын ешыже 1939 ийыште 1317 трудоденьым ыштен да тидлан 4 тонн киндым налын. Тыгак Дубников Тимофей Алексеевичын ешыжат 1939 ийлан 1231 трудоденьым ыштен, тидлан чылаже 3 тоннат пеле киндым налын. Моло колхозник-шамычат шурным тыгак шуко налыныт. Гусев И. С. шкеже колхозышто старший конюхлан пашам ышта. Тудо шке пашажым йӧрата. Кузе от йӧрате, вет честный колхозникын трудшо шергын аклалтеш!

Ш о ш о агам эн кӱчык срокышто эртарыме. Ага жапыште ятыр стахановец-шамыч кушкыныт, нуно чыла пашамат утыж дене темен шогеныт. Теве Аппакова Анисия Андреевна куралмаште 0,70 га олмеш 0,95 гам куралын; Ефимов В. Н. 1,00 га олмеш 1,20 – 1,30 гам шӱрен. Нине коктынат комсомолец-шамыч улыт, чыла пашаштат примерым ончыктат.

Колхозник-шамычын инициативышт дене молочно-товарный фермым организоватлыме. Кызыт тиде фермыште 18 кугу тӱкан вольык уло. 1938 ийыште ик ушкал деч кокла шот дене 800 литр шӧрым, да тиде ийыштак ферма деч 1200 тенге доходым налме.

Озанлык — политический кампанийыште „У Корно" колхоз чыла шот денат ончылно шога. Колхозник-шамыч финпланым 1938-39 ийлан 100 процентлан темевыт.

Кызыт 25 ивньылан шогаш конный двор, у правлений, 4 склад, у пожарный сарай, пожарный вышка, вӱд вакш, колхозный ларек да тулеч моло шуко тыгыде стройка - шамычат улыт.

Культурно-массовый пашамат сай шындыме. Кызыт красный уголок пашам пеш сайын ышта. Художественный литературат ятыр уло. Теве Д. Фурмановын „Чапаев", М. Горькийын „Мать", Шолоховын „Поднятая целина", Н. Островскийын „Как закалялась сталь", „Рожденные бурей" книгашт да молат колхозный масса коклаште кумдан шарлен, колхозник-шамыч нуным йӧратен лудыт.

Колхозник-шамычын культурностьышт кечын нӧлталтеш, нунын кажныштын пӧртыштышт яндар, волгыдо. Окнаште сылне пеледыш, штор. Пырдыжыште вождь - шамычын портретышт улыт да обязательно кок—кум экземпляр газета.

„У Корно" колхозышто партий ден правительствын чыла решенийже-шамычым м а с с ы л а н умылтарат. ВКП(б) ЦК ден СССР Совнаркомын „Колхоз - шамычын общественный мландыштым разбазариваний деч аралыме мера - шамыч нерген" постановленийыштым колхозник-шамыч кугу куанымаш ден вашлийыч. „У Корно" колхоз кажне ийын кушкеш, пенгыдемеш.

Ф. И. Аппаков.

Пектубаевский район, „У Корно" колхоз.

Отв. редактор— К. А. ЛЕНСКИЙ.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: Мар. АССР, г. Йошкар-Ола, Дом Советов, 4 этаж, комната №70, телефон № 90.
Упол. Главлита Мар. АССР А—509. г. Йошкар-Ола, 1 типография Маргосиздата.